

Nr 253.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ytterligare statsunderstöd till ett torrlägningsföretag, avseende utdikning av sjöarna Ralången och Lunnasjön i Hultsjö socken av Jönköpings län; given Stockholms slott den 12 mars 1938.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

A. Pehrsson-Bramstorp.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 12 mars 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp, anför:

Den 4 augusti 1922 beviljade Kungl. Maj:t till förbättrad utdikning av förut uttappade sjöarna Ralången och Lunnasjön för torrläggning av mark i Hultsjö socken av Jönköpings län dels statsbidrag från allmänna avdikningsanslaget med 15,030 kronor och dels lån från odlingslånefonden med 30,070 kronor, varjämte Kungl. Maj:t fastställde för företaget upprättad arbetsplan.

I en den 5 januari 1938 dagtecknad, av länsstyrelsen i Jönköpings län med utlåtande den 26 januari 1938 jämte av vederbörande landsfiskal verkställd utredning rörande de olika delägarnas ekonomiska ställning överlämnad skrift har *arbetsstyrelsen för företaget* anhållit om nedskrivning med största möjliga belopp av nyssnämnda till företaget beviljade statslån. Vid arbetsstyrelsens skrift har fogats, bland annat, ett av lantbruksingenjören C. Berner med biträde av gode män den 30 december 1937 avgivet utlåtande.

Över ansökningen hava infordrade yttranden avgivits den 10 februari 1938 av lantbruksstyrelsen och den 8 mars 1938 av statskontoret.

Av tillgängliga handlingar inhämtas följande.

Förslag till ifrågavarande företag upprättades vid av lantbruksingenjören S. Aspegrén åren 1919—1920 hållen syneförrättning enligt lagen den 20 juni 1879 om dikning m. m.

Företaget berör en areal av 65.25 hektar, som vid tiden för arbetsplanens fastställelse i huvudsak utgjordes av genom tidigare sjösänkning vunnen sjöbotten.

Företaget utfördes under åren 1923—1931 och blev av lantbruksstyrelsen godkänt den 14 december 1931.

Vid arbetsplanens fastställande upptogs båtnadsvärdet inom företaget i enlighet med vid syneförrättningen gjord uppskattning till 56,485 kronor 55 öre. Enligt förrättningshandlingarna hade denna uppskattning endast provisorisk karaktär. Synemännen hade nämligen, med hänsyn till att företaget avsåge torrläggning av sjöbotten, förklarat sig icke vara i stånd att verkställa uppskattning av båtnadsvärdet på sådant sätt, att jordägarnas inbördes delaktighet kunde därefter tillförlitligen bestämmas. På grund härav hade synemännen utsatt slutlig uppskattning av båtnaden att enligt 42 § dikningslagen äga rum efter företagets fullbordan. Vederbörande jordägare hava emellertid försummat att inom i nämnda lag därför föreskriven tid påkalla sådan slutlig uppskattning.

Kostnaderna för företaget hade vid syneförrättningen år 1920 beräknats till 56,309 kronor 70 öre. I samband med arbetsplanens fastställande år 1922 vidtogs emellertid, i likhet med vad vid denna tid i regel tillämpades, en minskning av den beräknade kostnaden med omkring 20 procent till 45,109 kronor 70 öre, i syfte att såvitt möjligt bringa kostnaderna i överensstämmelse med de arbetspriser, som kunde förväntas bliva rådande under den för arbetets utförande avsedda tiden. Till följd av särskilda omständigheter kom den vidtagna kostnadsminskningen likväl icke att motsvaras av verkligheten. De slutliga kostnaderna för företaget uppgingo sålunda till sammanlagt 56,890 kronor 68 öre.

Såsom förut nämnts har staten för företagets utförande beviljat:

i statsbidrag utan återbetalningsskyldighet	kronor 15,030
i lån	» 30,070

Summa kronor 45,100.

Länsstyrelsen i Jönköpings län har genom utslag den 8 september 1932 och den 9 november 1934 fastställt fördelningen av det till företagens utförande beviljade lånet. Av utslaget framgår, att lånet skall amorteras under åren 1932—1955 med en annuitet av 1,963 kronor 59 öre under ett vart av åren 1932—1954 och med en annuitet av 1,941 kronor 56 öre under år 1955.

Det av *lantbruksingenjören Berner jämte gode män* den 30 december 1937 avgivna utlåtandet har av företagens arbetsstyrelse åberopats till stöd för den gjorda framställningen om nedskrivning av statslånet. Av utlåtandet inhämtas i huvudsak följande.

Att kostnaderna för företaget uppgått till så högt belopp som 56,890 kronor 68 öre berodde till stor del på att den entreprenör, till vilken arbetet bortlämnats, icke hade varit vuxen sin uppgift, vilket gjorde, att arbetet blivit onödigtvis fördyrat, varjämte en del tidigare icke förutsedda förstärkningsarbeten måst utföras till förhindrande av ras i utloppet. I detta sammanhang finge framhållas, att förrättningsmannen vid 1920 års syneförrättning för sin del funnit det då ifrågasatta företaget tvivelaktigt ur ekonomisk synpunkt och därför avrått från dess utförande. Det oaktat hade intressenterna likväl beslutat genomdriva företaget, vartill torde hava medverkat ett vid denna tid avgivet utlåtande från hos svenska mosskulturföreningen anställd kulturingenjör av innehåll, att jorden inom torrläggingsområdet vore av utmärkt beskaffenhet och mycket lämplig för odling.

När företaget sedermera blivit slutfört, hade det inom kort visat sig icke vara möjligt att, på sätt intressenterna förväntat, utnyttja markerna inom området. Ett av de huvudsakliga skälen härtill vore den betydande sättning — i medeltal cirka 0.8 meter mot beräknade cirka 0.5 meter — som marken undergått efter avdikningen. Fara föreläge för övrigt för att de fortfarande ganska lösa markerna vid odling skulle sätta sig ytterligare. Därjämte hade vid av mosskulturföreningens kulturingenjör verkställd förnyad undersökning av ifrågavarande marker dessa befunnits vara ur odlingsynpunkt betydligt sämre än vad tidigare antagits. En del i torrläggingsområdets kanter belägna marker å sammanlagt 8.75 hektar hade visat sig lämpliga endast till skogsmark.

För närvarande vore endast 3.78 hektar av ifrågavarande marker odlade, medan resten av ängs- och odlingsmarken visserligen delvis dikats men där-efter fått ligga obrukad. En stor del av markerna vore därför nu bevuxen med buskar och mindre björkskog. Delägarna hade nämligen ansett det vara för dyrbart och samtidigt för osäkert att fullfölja odlingen.

Med biträde av gode män hade Berner verkställt uppskattning av den båtnad, som i verkligheten kunnat ernås genom företaget, och därvid funnit värdet av denna båtnad kunna uppskattas till sammanlagt 20,159 kronor 25 öre.

Därest vid statsbidragets beviljande kostnaderna ej beräknats till lägre belopp än vid syneförrättningen, skulle företaget då erhållit ett statsbidrag, som med 3,730 kronor överstigit det beviljade. Detta belopp med ränta på ränta efter 4 procent under 12 år, alltså sammanlagt cirka 6,000 kronor, syntes därför företaget i första hand böra komma i åtnjutande av. Även om bidraget å 3,730 kronor beviljats vid arbetsplanens fastställande, skulle emellertid kostnaden för företaget efter avdrag för sammanlagda statsbidragsbeloppet, 18,760 kronor, hava överstigit den uppskattade verkliga båtnaden, 20,160 kronor, med (38,130 — 20,160 =) i runt tal 18,000 kronor.

Med hänsyn till omständigheterna syntes företagens delägare böra få bära hälften av denna förlust, medan det kunde anses skäligt, att staten bestred den andra hälften eller 9,000 kronor. Sammanlagda nedskrivningen av det till företaget beviljade statslånet föresloges därför till (6,000 + 9,000 =) 15,000 kronor eller cirka hälften av det ursprungligen beviljade lånet. Där- est nedskrivningen i fråga beviljades, föresloges, att nedskrivningsbeloppen fördelades mellan de olika i företaget deltagande fastigheterna i samma proportion som statslånets återbetalning fördelats mellan dem.

Lantbruksingenjören och gode männen ha under åberopande av det an- förda livligt tillstyrkt en lånenedskrivning med 15,000 kronor.

Av den genom *vederbörande landsfiskal* verkställda utredningen rörande delägarnas ekonomi framgår, att flertalet av delägarna torde befinna sig i relativt ogynnsamma ekonomiska omständigheter.

Länsstyrelsen i Jönköpings län har för sin del tillstyrkt arbetsstyrelsens framställning på sätt lantbruksingenjören och gode männen föreslagit.

Lantbruksstyrelsen har — ehuru med viss tvekan med hänsyn till att före- taget kommit till stånd trots avstyrkande av vederbörande lantbruksingenjör — föreslagit, att för nedskrivning av till ifrågavarande företag beviljat lån från odlingslånefonden måtte från statens avdikningsanslag anvisas ett be- lopp av 15,000 kronor.

Lantbruksstyrelsen har till stöd för sitt förslag anfört i huvudsak följande.

Det av lantbruksingenjören Berner med biträde av gode män år 1937 uppskattade båtnadsvärdet för företaget, 20,159 kronor 25 öre, utgjorde en- dast omkring 36 procent av det ursprungligen beräknade båtnadsvärdet och motsvarade ett belopp av i runt tal 310 kronor för hektar av den i företaget ingående marken. När å andra sidan hänsyn togs till kostnaderna för företaget, vilka som nämnts uppgått till 56,890 kronor 68 öre, komme på varje hektar av samma mark en kostnad av omkring 870 kronor. Propor- tionen mellan båtnad och kostnad vore sålunda i förevarande fall i särskilt hög grad ogynnsam. Av kostnaderna hade ett belopp av 230 kronor per hektar täckts av det till företaget beviljade statsbidraget och 180 kronor till- skjutits av intressenterna själva. För återstoden, eller 460 kronor för hektar, häftade delägarna i företaget i skuld till odlingslånefonden, och de hade att återbetala denna skuld med en annuitet av i runt tal 30 kronor för hektar.

Uppenbart vore, att denna årliga utgift måste betecknas som orimligt hög i förhållande till den avkastning, som vore möjlig att utvinna ur den i före- taget ingående marken. Med hänsyn härtill ävensom till, bland annat, det förhållandet att ifrågavarande företag torde delvis hava tillkommit under trycket av då rådande kristid, varunder det ansetts vara ett allmänt intresse att söka i möjligaste grad öka jordbruksproduktionen, funne lantbrukssty- relsen det kunna ifrågasättas, huruvida icke, i likhet med vad fallet varit beträffande vissa andra vid samma tid tillkomna torrlägningsföretag, ett ingripande från statens sida borde ske för upphjälpande av företagens eko- nomiska ställning. På sätt tillämpats i tidigare fall, då anledningen till före- tagets ekonomiska misslyckande huvudsakligen legat i utebliven eller vä- sentligt reducerad båtnad, såsom i fråga om Sävveåns regleringsföretag i Älvsborgs län och Åråns regleringsföretag i Jönköpings län, kunde det synas rimligt, att ett eventuellt ingripande från statens sida finge gälla samtliga delägare i företaget, sålunda även för det fall att så icke kunde sägas vara direkt påkallat med hänsyn till vederbörandes ekonomiska ställning. Lant-

bruksstyrelsen finge därför, om också med någon tvekan i sistberörda del, förordade vidtagande av åtgärd från statens sida i nu angivet syfte. Detta syntes lämpligen böra ske genom viss nedskrivning av det till företaget beviljade lånet. Med hänsyn till de särskilda förhållanden, varav i detta fall utnyttjandet av de i företaget ingående markerna vore beroende, syntes låneannuiteten icke böra överstiga 15 kronor för hektar. Denna begränsning av annuiteten förutsatte en nedskrivning av lånet med 50 procent eller med i runt tal 15,000 kronor. Därest nedskrivning av lånet medgäves, torde statens avdikningslånefond böra tillföras motsvarande belopp, vilket lämpligen syntes böra utgå från statens avdikningsanslag, dock under iakttagande att detsamma icke inräknades i det anslagsbelopp, som Kungl. Maj:t enligt riksdagens medgivande ägde för visst år jämlikt gällande bestämmelser bevilja.

Statskontoret har i sitt yttrande framhållit följande.

Såsom av ärendet inhämtades hade vederbörande lantbruksingenjör avstyrkt igångsättandet av ifrågavarande företag. Dessutom framginge av handlingarna i ärendet, att det läge, vari utdikningsföretaget kommit, till icke ringa del hade sin grund i det sätt, på vilket arbetet med företagets utförande handhafs. Med hänsyn till dessa förhållanden och i betraktande av de konsekvenser för statsverket, som kunde befaras vid ett bifall till den gjorda framställningen, kunde statskontoret icke tillstyrka nedskrivning av det till företaget beviljade lånet ur statens avdikningslånefond.

Statskontoret ansåge sig dessutom böra fästa uppmärksamheten vid, att två av nuvarande ägare till av företaget berörda fastigheter syntes hava förvärvat sina fastigheter efter företagets slutförande och att sålunda i dessa fall vid köpeskillingarnas bestämmande hänsyn kunnat tagas till att fastigheterna graverades av avdikningslån.

Den i ärendet verkställda utredningen ger vid handen, att den båtnad, som kunnat utvinnas av förevarande torrlägningsföretag, ej utgör mer än omkring 36 procent av det vid företagets igångsättande påräknade båtnadsvärdet. Tillika ha de verkliga kostnaderna — i huvudsak till följd av omständigheter, varöver delägarna ej torde ha kunnat råda — kommit att ej oväsentligt överstiga de kostnader, varmed man ansett sig böra kalkylera vid beviljande av statsunderstöd åt företaget. Mot ett båtnadsvärde av i runt tal 310 kronor per hektar av den i företaget ingående marken svarar sålunda ett kostnadsbelopp av omkring 870 kronor per hektar. Enligt vad som framgår av utredningen ha intressenternas egna kostnader för torrläggningen uppgått till cirka 640 kronor per hektar, och deras annuiteter för statslånet belöpa sig enligt utredningen till i runt tal 30 kronor per hektar. Såsom lantbruksstyrelsen framhållit är nyssnämnda proportion mellan vunnen båtnad och utlagd kostnad i hög grad ogynnsam, varjämte den årliga utgift i form av låneannuitet, som delägarna ha att vidkännas, får betecknas som synnerligen hög, särskilt i betraktande av att intressenternas ekonomiska ställning i allmänhet är mindre god. Med hänsyn till det nu anförda ävensom därtill, att de undersökningar rörande ifrågavarande marks lämplighet ur odlingssynpunkt, som föranledde tillkomsten av ifrågavarande företag, synas ha givit ett missvisande resultat, torde billighetsskäl

*Departements-
chefen.*

tala för att ytterligare statsunderstöd beredes företaget. Vad statskontoret anfört torde alltså enligt min mening icke i detta fall få utgöra hinder för en dylik åtgärd.

Statsunderstödet torde på sätt lantbruksstyrelsen föreslagit böra få formen av bidrag till minskning av företagens skuld till staten å det den 4 augusti 1922 beviljade lånet från odlingslånefonden. Den beräkningsgrund, som lantbruksstyrelsen tillämpat för bestämmande av bidragets storlek, kan jag biträda. Från avdikningsanslaget torde alltså för nedskrivning av nyssnämnda lån böra anvisas ett belopp av 15,000 kronor. Härtill bör emellertid riksdagens samtycke inhämtas. Beloppet torde icke böra inräknas i det belopp, som Kungl. Maj:t enligt riksdagens medgivande äger för visst år bevilja jämlikt gällande bestämmelser för avdikningsanslagets användning.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att till nedskrivning av det till förbättrad utdikning av förut uttappade sjöarna Ralången och Lunnasjön för torrläggning av mark i Hultsjö socken av Jönköpings län den 4 augusti 1922 beviljade lånet från odlingslånefonden må från statens avdikningsanslag anvisas ett belopp av 15,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

P. Gullstrand.